

”Ankeeta on ollut” – Nuorten henkinen pahoinvointi korona-aikana

Joel Manner, Susanna Jurvanen, Alix Helfer & Anni Nyyssölä

Nuorten mielenterveysongelmista ja niiden lisääntymisestä on käyty korona-aikana runsasta keskustelua. Tässä Näkökulma-tekstissä tarkastelemme nuorten mielenterveyden haasteiden ja huonovointisuuden muutosta korona-aikana tilastollisen ja laadullisen aineiston kautta. Miten korona-aika vaikutti mielenterveyspalveluja käyttäneisiin nuoriin? Millaisena nuorten huonovointisuus korona-aikana näyttäytyi?

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Johdanto

Korona-aika ja siihen liittyneet rajoitustoimet olivat raskaita nuorille ja nuorille aikuisille. Heidän elämäänsä vaikuttivat etäopiskelu, harrastuspaikkojen sulkeutuminen ja työllistymismahdollisuuksien heikkeneminen (Suvisaari ym. 2022, 32; Rissanen ym. 2022, 18; Herkama & Repo 2020). Sosiaalisten kontaktien rajoittaminen iski kipeästi nuoriin heidän käydessään läpi elämänvaihetta, jossa vertaisten seuralla on erityinen merkitys (Lammi-Taskula ym. 2022, 154).

Sanna Herkaman ja Juuso Repon (2020) mukaan keväällä 2020 toisen asteen oppilaitoksissa valmistumisvaiheessa olevista nuorista puolet koki jäävänsä ilman kaipaamaansa apua koulun aikuisilta tai muista palveluista. Toisaalta ilman opiskelu- tai työpaikkaa olevat nuoret jäivät vielä muitakin todennäköisemmin ilman apua tai tukea liittyen mielialaansa (Herkama & Repo 2020). Korona-ajan mielenterveysvaikutukset ovat olleet huolestuttavimpia juuri nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla (Suvisaari ym. 2022, 31). Samaan aikaan, kun nuorten pahoinvointi lisääntyi ja palveluiden tarve kasvoi syksyllä 2020, heikennettiin monien peruspalveluiden saatavuutta (Hakulinen ym. 2022). Esimerkiksi mielenterveyspalveluiden jonojen kasvaessa moni nuori jäi ilman kaipaamaansa apua (Jurvanen ym. tulossa 2023).

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjassa julkaisutussa selvityksessä (Pitkänen ym. 2022) kartoitettiin sosiaali-, mielenterveys- ja päihdepalveluita käyttäneitä nuoria. Verrattuna muihin vastaajiin sosiaali-, mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaat olivat kokonaisuudessaan tyytymättömämpiä omaan elämäänsä ennen pandemiaa, ja ero syveni entisestään pandemia-aikana. (esim. Pitkänen ym. 2022).

Nuoret eivät kohdanneet korona-aikaa yhtenäisenä ryhmänä: kriisi on koetellut erityisesti niiden hyvinvointia, jotka ovat olleet muita haavoittuvaisem-

NUORTEN HYVINVOINTI JA SOSIAALISUUS KORONATILANTEESSA -tutkimushanke (2022–23)

Nuorisotutkimusverkoston yhteistyössä Allianssi ry:n kanssa toteuttamassa hankkeessa tarkastellaan nuorten arkea ja hyvinvointia korona-aikana ja korostetaan erityisesti nuorten sosiaalisia suhteita, yksinäisyyttä ja yhteisöllisyysvajeita erilaisten tutkimusaineistojen valossa. Tutkimuksessa hyödynnetään Nuorisotutkimusverkoston tutkimuksissa aiemmin tuotettuja tilastollisia ja laadullisia tutkimusaineistoja. Tutkimusta koordinoi tutkimusprofessori Sofia Laine yhteistyössä tutkimusjohtaja Sinikka Aapola-Karin kanssa. Tutkimuksen toteuttamiseen osallistuu useita Nuorisotutkimusseuran tutkijoita. Tutkimuksen on rahoittanut Nuorisotutkimussäätiö. Tutkimuksen tulokset raportoidaan Nuorisotutkimusseuran verkkosivuilla [Näkökulma](#)-kirjoitussarjassa sekä 13.3.2023 toteutetussa seminaarissa.

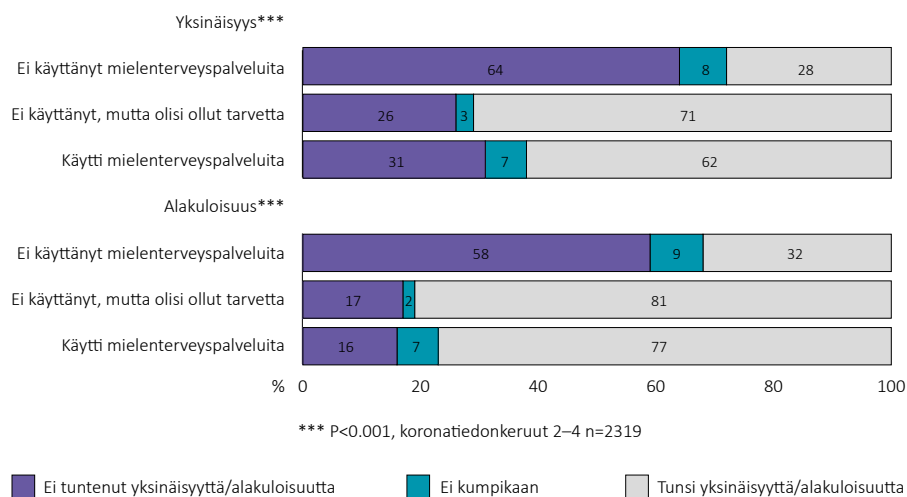
massa asemassa jo ennen koronaa. Nämä nuoret ovat kokeneet muita enemmän yksinäisyyttä sekä vaikeuksia avun hakemisessa ja saamisessa (Rissanen ym. 2022, 36). Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat olleet ne, joiden elämäntilanteeseen on liittynyt esimerkiksi omia tai lähiaikuisten päihde- ja mielen-terveysongelmia, väkivaltaa ja köyhyyttä (Rissanen ym. 2022, 18; Suvisaari 2022, 32). Näiden sosiaalisten ongelmien on myös kuvattu kasaantuvan usein samoille henkilöille ja perheille (esim. Pekkarinen 2016, 166, 176). Korona-ajassa haavoittuviksi on myös nähty kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret, jotka ovat olleet erityisen alttiina koronaepidemian vaikutuksille (Utriainen & Eriksson & Heino 2021). Kuitenkin valtaosa nuorista on edelleen tyytyväisiä elämäänsä (Helakorpi & Kivimäki 2021), ja osa nuorista jopa koki korona-ajan helpottavana voidessaan esimerkiksi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota hyvinvointiinsa ja saadessaan aikaa ihmissuhteisiin (Herkama & Repo 2020). Silti on selvästi havaittavissa, että nuorten elämäntyytyväisyys on korona-aikana vähentynyt (Helakorpi & Kivimäki 2021; Lahtinen ym. 2022, 54).

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi (2022) näkee nuorten mielen-terveyden häiriöiden olevan nykyisellään kestävämmällä tasolla – niin inhi-millisesti kuin kansantaloudellisesti. Allianssi muistuttaa, että nuorten hyvinvointi ei ole vain nuorten vaan kaikkien asia. Tämän vuoksi tulevassa hallitusohjelmassa nuorten hyvinvointi tulisi nostaa kärkisijalle. Tässä näkökul-matekstissä tarkastelemme nuorten hyvinvoinnin teemaa huonovointisuuden kautta ja kysymme, millä tavoin korona-aika on lisännyt huonovointisuutta nuorten keskuudessa. Tarkastelumme pohjautuu erityisesti Nuorisotutkimus-seuran koordinoimiin tutkimushankkeisiin *Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana*¹ ja *Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen*².

Havaintoja nuorten voinnista korona-aikana

Nuorten hyvinvoinnin selvittämiseen käytettiin koronatiedonkeruussa mon-taa eri mittaria. Kevästä 2021 kevääseen 2022 ajoittuvissa tiedonkeruissa kysyttiin, olivatko vastaajat tunteneet alakuloisuutta, ahdistusta tai pelkoa sekä olivatko he tunteneet itsensä yksinäiseksi korona-aikana. Yksinäisyyden ja alakuloisuuden havaitaan näissä aineistoissa kulkevan monella tapaa käsi

Yksinäisyys, alakuloisuus ja mielen-terveyspalvelujen käyttö

Nuoret eivät kohdanneet korona-aikaa yhtenäisenä ryhmänä: kriisi on koetellut erityisesti niiden hyvinvointia, jotka ovat olleet muita haavoittuvaisemmassa asemassa jo ennen koronaa. Nämä nuoret ovat kokeneet muita enemmän yksinäisyyttä sekä vaikeuksia avun hakemisessa ja saamisessa.

Kuvio 1. Mielen-terveyspalveluja käyttäneiden 15–24-vuotiaiden vastaajien itseraportoitu yksinäisyyden sekä alakuloisuuden tuntemus koronapandemian aikana. Kyselyn vastausvaihtoehdoista ”täysin samaa mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” sekä ”täysin eri mieltä” ja ”jokseenkin eri mieltä” on yhdistetty. Prosenttiluvut on pyöristetty.

kädessä: kaksi kolmesta vastaajasta oli tuntenut näitä molempia. Yksinäisyyden ja alakuloisuuden syitä selvitetessä yksinäisyyteen liittyi odotetusti tyytymättömyys vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin. Alakuloisuuteen oli yksinäisyyden lisäksi selkeästi yhteydessä myös stressi. Myös mielenterveyspalveluiden käytön havaittiin olevan yhteydessä molempiin. Yli kolmasosa yksinäisyyttä tai alakuloisuutta tunteneista ja niin ikään yli kolmasosa molempia tunteneista oli käyttänyt mielenterveyspalveluita kerran tai useammin. Niistä vastaajista, jotka eivät olleet tunteneet yksinäisyyttä tai alakuloisuutta, vain joka kymmenes käytti mielenterveyspalveluita.

Koronatiedonkeruun aineistojen perusteella on mahdollista myös tarkastella mielenterveyspalveluita käyttäneiden nuorten vointia korona-aikana sekä sitä, kuinka korona-aika on vaikuttanut heihin. Yksinäisyyden tuntemus, ahdistus, alakuloisuus tai pelko sekä stressi olivat yleisempiä mielenterveyspalveluita käyttäneiden joukossa kuin vastaajilla, jotka eivät olleet näitä palveluita käyttäneet. Jopa noin kaksi kolmesta mielenterveyspalveluita käyttäneestä oli joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että oli tuntenut itsensä yksinäiseksi korona-aikana, kun taas niistä, jotka eivät olleet käyttäneet mielenterveyspalveluita, vastaava osuus oli 28 prosenttia. Mielenterveyspalveluita käyttäneistä vastaajista 77 prosenttia oli joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että olivat tunteneet alakuloisuutta, ahdistusta tai pelkoa. Niistä, jotka eivät olleet käyttäneet mielenterveyspalveluita, vastaava osuus oli vain kolmasosa. Niin ikään stressin tuntemus oli mielenterveyspalveluita käyttäneiden joukossa yleisempää: hieman yli puolet (56 %) kertoi tunteneensa joko melko tai erittäin paljon stressiä. Niillä, jotka eivät olleet käyttäneet mielenterveyspalveluita, vastaava luku oli 19 prosenttia. Mielenterveyspalveluita käyttäneet voivat odotetusti huomattavasti paremmin näillä hyvinvoinnin mittareilla kuin ne vastaajat, jotka eivät palveluita käyttäneet. Palveluihin oli hakeutunut monella tapaa huonosti voivia.

Mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran käyttäneiden määrä nousi korona-aikana nuorten joukossa ja erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Tarkasteltaessa nuoria 15–24-vuotiaita koronatiedonkeruun aineistosta havaitaan selkeä ero verrattuna vuonna 2020 juuri ennen koronapandemiaa kerättyyn Nuorisobarometriin (Myllyniemi & Kiilakoski 2021). Vanhemmista 18–24-vuotiaista nuorista jopa joka viides käytti mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran kesän 2021 ja kevään 2022 välisenä aikana. Vastaava luku juuri ennen koronapandemiaa vuoden 2020 alussa oli 12 prosenttia.

Näistä aineistoista havaitaan paitsi se, että tytöt tai naiset käyttivät mielenterveyspalveluita enemmän kuin pojat tai miehet myös aikaisemmin, myös se, että sukupuolten välinen ero kasvoi vielä suuremmaksi korona-aikana, jolloin 31 prosenttia 15–24-vuotiaista tytöistä ja 12 prosenttia pojista käytti mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran. Niin ikään merkittävää mielenterveyspalveluiden käytön kasvua tapahtui niillä nuorilla, jotka asuivat joko yksin, kämppekaverin kanssa tai soluasunnossa. Heidän keskuudessaan enemmän kuin kerran mielenterveyspalveluita käyttäneiden määrä kaksinkertaistui verrattuna aikaan ennen koronapandemiaa.

Koronatiedonkeruun aineistossa mielenterveyspalvelujen käytön kasvu on ollut myös korkeakouluissa opiskelevilla poikkeavan suurta: mielenterveyspalveluiden käyttö lisääntyi korkeakouluopiskelijoilla korona-aikana yli kaksinkertaiseksi aiempaan verrattuna. Aineistossa havaitaan, että yliopistoissa opiskelevista vastaajista korona-aikana mielenterveyspalveluita käytti enemmän kuin kerran 26 prosenttia ja ammattikorkeakouluissa 20 prosenttia vastaajista. Merkillepantavaa on myös, että yksinhuoltajista lähes puolet (46 %) kertoi käyttäneensä mielenterveyspalveluita korona-aikana. Yksinhuoltajien

Yksinäisyyden tuntemus, ahdistus, alakuloisuus tai pelko sekä stressi olivat yleisempiä mielenterveyspalveluita käyttäneiden joukossa kuin vastaajilla, jotka eivät olleet näitä palveluita käyttäneet.

Mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran käyttäneiden määrä nousi korona-aikana nuorten joukossa ja erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä.

määrä aineistossa on kuitenkin niin pieni, ettei varmoja tilastollisia johtopäätöksiä voida tehdä, mutta tämän ryhmän erityiset tulokset tulisi eron suuruudesta johtuen kuitenkin huomioida.

Eroja mielenterveyspalveluiden käytössä esiintyy koronatiedonkeruun aineistossa myös kaupungissa ja maaseudulla asuvien välillä. Erityisesti kaupungeissa mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran käyttäneiden määrä kasvoi verrattuna aikaisempaan. Tähän on voinut vaikuttaa korona-ajan rajoitusten kohdistuminen kaupunkeihin, mutta myös vanhempien nuorten ikäryhmien ja esimerkiksi opiskelijoiden suhteellisesti suurempi osuus kaupungeissa sekä palveluiden saatavuus. Tämän aineiston perusteella ison kaupungin keskustoissa asuvista nuorista jopa 19 prosenttia käytti mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran vastaavan luvun ollessa maaseudulla 11 prosenttia.

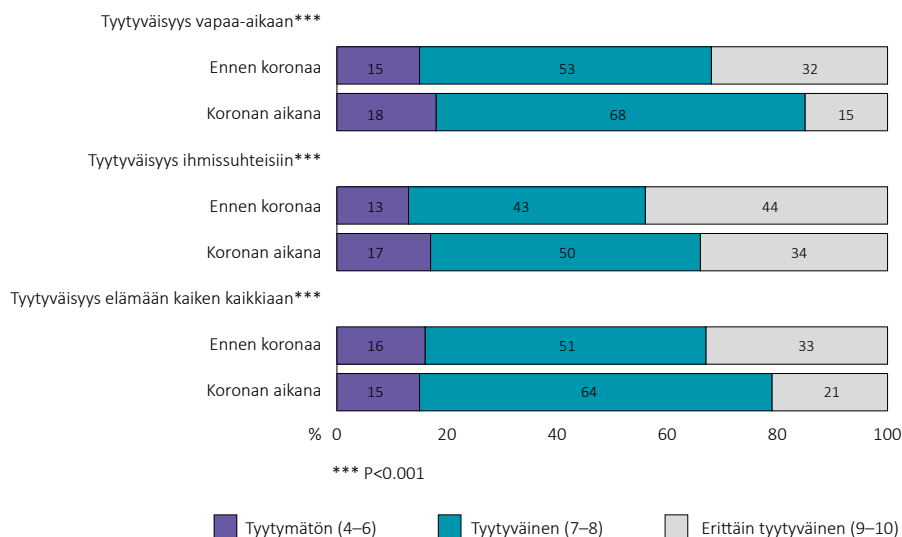
Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin ja mielenterveyspalvelujen käyttö

Korona-ajan vaikutukset ovat näkyneet myös nuorten tyytyväisyydessä elämän eri osa-alueisiin. Juuri ennen koronapandemiaa kerätystä Nuorisobarometrin aineistossa tammi-maaliskuussa 2020 ja korona-aikana kerätystä koronatiedonkeruussa tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueilla mitattiin kouluarvosana-asteikolla 4–10.

Tarkasteltaessa mielenterveyspalveluita käyttäviä havaitaan näistä aineistoista, että tyytyväisyyden notkahdus näkyy erityisesti niiden vastaajaryhmien kohdalla, jotka olivat ennen koronapandemiaa erittäin tyytyväisiä (9–10). Pudotus näkyy erityisesti tyytyväisyydessä vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja elämään kaiken kaikkiaan. Mielenterveyspalveluita ylipäätään käyttäneistä vastaajista erittäin tyytyväisiä vapaa-aikaansa oli ennen koronaa 32 prosenttia, kun taas korona-aikana määrä oli noin 15 prosenttia vastaajista. Vastaavat luvut tyytyväisyydessä ihmissuhteisiin olivat 44 prosenttia ennen koronaa ja 34 prosenttia sen aikana, elämäntyytyväisyydessä puolestaan 33 prosenttia ennen koronaa ja 21 prosenttia sen aikana. Tyytymättömien (4–6) osuudessa mielenterveyspalveluita käyttäneiden joukosta ei havaita merkitsevää eroa ennen ja jälkeen koronan. Toisin sanoen koronatiedonkeruun ja Nuorisobaromet-

Eroja mielenterveyspalveluiden käytössä esiintyy koronatiedonkeruun aineistossa myös kaupungissa ja maaseudulla asuvien välillä. Erityisesti kaupungeissa mielenterveyspalveluita enemmän kuin kerran käyttäneiden määrä kasvoi verrattuna aikaisempaan.

Mielenterveyspalveluja käyttäneet ja tyytyväisyys

Kuvio 2. Mielenterveyspalveluja käyttäneiden 15–24-vuotiaiden vastaajien itseraportoitu tyytyväisyys elämän eri osa-alueilla koronapandemian-aikana ja sitä ennen. Vastausvaihtoehdot ovat kouluarvosana-asteikolla 4–10, josta 4–6 on luokiteltu tyytymättömäksi, 7–8 tyytyväiseksi ja 9–10 erittäin tyytyväiseksi. Prosenttiluvut ovat pyöristettyjä.

rin aineistoista havaitaan, että korona ei välttämättä vaikuttanut niin paljon vastaajiin, joilla tyytyväisyyssmittareiden tulosten perusteella meni aikaisemminkin huonommin – kun taas niihin vastaajiin, joilla meni ennen koronaa suhteellisesti paremmin, ovat korona-ajan vaikutukset voineet olla merkittävämpiä. Vastaava notkahdus erittäin tyytyväisistä tyytyväisiin havaitaan myös niiden vastaajien joukossa, jotka eivät käyttäneet mielenterveyspalveluita, mutta hieman lievempänä. Ennen pandemiaa erittäin tyytyväisiä elämäänsä oli kolme viidesosaa niistä 15–24-vuotiaista vastaajista, jotka eivät käyttäneet mielenterveyspalveluita, ja määrä laski pandemian aikana noin kymmenellä prosenttiyksiköllä. Suurin ero mielenterveyspalveluita käyttäneiden ja niiden, jotka eivät niitä käyttäneet, välillä havaittiin vapaa-ajan tyytyväisyydessä. Vapaa-aikaansa erittäin tyytyväisten mielenterveyspalveluita käyttäneiden määrä laski noin 18 prosenttiyksikköä, mikä on noin viisi prosenttiyksikköä enemmän kuin vastaajilla, jotka eivät käyttäneet mielenterveyspalveluita.

Osaselitys tyytymättömien vastaajien suhteellisen pieneen muutokseen voi löytyä yksinkertaisesti ongelmien johtumisesta tekijöistä, joihin korona-aika ei ole välttämättä vaikuttanut. Esimerkiksi terveydentilaansa tyytymättömiä on merkittävästi enemmän niiden nuorten joukossa, jotka olivat käyttäneet mielenterveyspalveluita: korona-ajan aineistossa jopa neljäsosa palveluita kerran tai enemmän käyttäneistä kertoi olevansa tyytymättömiä (4–6) terveydentilaansa. Vastaava osuus niiden nuorten joukossa, jotka eivät olleet käyttäneet mielenterveyspalveluita, on vain viisi prosenttia. Vastaavaa notkahdusta suhteessa aikaan ennen pandemiaa ei kuitenkaan havaita, ja joillain mielenterveyspalveluita käyttäneillä tyytyväisyys terveydentilaan on jopa voinut kohota verrattuna aikaisempaan.

Koronatiedonkeruun kartoituksessa on omat rajoituksensa. Puhelimitse ei esimerkiksi välttämättä tavoiteta kaikkia nuoria, eivätkä käytetyt mittarit pysty kokonaisvaltaisesti kuvaamaan vastaajien elämäntilannetta tai yksityiskohtaisia syitä vointiin. Esimerkiksi terveydentilaan vaikuttavaa tekijää – sen kestoa, luonnetta tai sairautta – ei voida tästä aineistosta eritellä. Monella sairaudella on kuitenkin oleellinen ja kerrannainen vaikutus elämänlaatuun: erilaiset sairaudet voivat perustavanlaatuisesti vaikuttaa nuoren hyvinvointiin, harrastusmahdollisuuksiin, työllisyyteen, sekä ihmissuhteisiin.

Korona-ajan notkahdus tyytyväisyydessä näkyy erityisesti niiden mielenterveyspalveluita käyttäneiden kohdalla, jotka olivat ennen koronapandemiaa erittäin tyytyväisiä.

Palvelujen saatavuus vaikeutui korona-aikana rajoitusten, henkilöstön siirtojen ja tarpeen määrän kasvun myötä. Moni joutuu odottamaan mielenterveyspalveluja kuukausikaupalla. Kuva: Sole Lätti.

Koronatiedonkeruun toisella ja kolmannella kierroksella kysyttiin myös, uskooko vastaaja korona-ajan jättävän pysyvän jäljen hänen elämäänsä. Kaksi kolmesta mielenterveyspalveluita käyttäneestä 15–24-vuotiaasta nuoresta oli joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Tätä voidaan pitää huolestuttavana tuloksena ajassa, jossa korona-ajan hyvinvointiin tekemiä sä- röjä pyritään korjaamaan.

”Mielestäni korona on ihan sieltä, mistä aurinko ei paista.” – Nuorten sanoin korona-ajasta

Koronatiedonkeruissa nuorilta saadut haastattelijoiden kirjaamat avovastaukset kertovat korona-ajan vaikutuksista nuorten itsensä kuvaamina. Tarkasteltaessa mielenterveyspalveluita käyttäneiden vastaajien avovastauksia, niistä nousivat monesti esiin mielenterveys ja kielteiset tunteet. Erityisesti pandemia-ajan ja rajoitusten koettiin vaikuttaneen negatiivisesti mielenterveyteen. Koronapandemia on vaikuttanut kokonaisvaltaisesti nuorten arkeen, sillä monet opiskelijat olivat lähes kaksi kokonaista pandemiavuotta etäopiskelussa. Rajoitukset kavensivat sosiaalista elämää ja vaikuttivat henkiseen hyvinvointiin sekä stressiin. Vastauksissa mainittiin vastaajien itse kokemina koronavaikutuksina esimerkiksi syömishäiriön kehittyminen (ks. myös Suvisaari ym. 2022, 31), tulehtuneet lähisuhteet, ulkopuolisuuden kokemus ja parisuhde-ero, johon koronakriisi oli ajanut.

Korona-aika vaikutti mielenterveyteen hyvin paljon. Lisäsi koulunkäyntiin ahdistusta. Olen introvertti ja tämä vielä korosti sitä. Kavereilla oli samantaisia tuntemuksia. (Tyttö, 17 v.)

Myös yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät korona-aikana (ks. esim. Aalto-Setälä ym. 2021), mikä näkyy myös nuorten avovastauksissa. Poikkeustilassa sosiaalisia tilanteita kuvattiin vaikeiksi. Kohtaamiset ja sosiaaliset tilanteet vaativat uudelleentotuttelua. Osa nuorista koki, ettei rajoituksia säätäessä ollut tarpeeksi otettu huomioon nuoruuden erityisyyttä ja haavoittuvaisuutta. Kuten yksi vastaaja kuvailee:

Koronarajoitukset on ollut liian rajuja, liikaa rajoituksia. Ei ole ajateltu ihmisten mielenterveyttä ja harrastuksia. (Nainen, 24 v.)

Ankeeta on ollut. (Mies, 24 v.)

Koettuun hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen saattoivat vaikuttaa myös ulkoiset tekijät, kuten epävarmat olot työmarkkinoilla ja työttömäksi jääminen. Vastauksissa nostettiin myös esille, että mielenterveyspalveluihin pääseminen on ollut nuorten sanoin ”aivan liian hidasta”. Myös terveyspalveluiden saatavuuden ja laadun koettiin heikentyneen.

Jäänyt yksin ongelmien kanssa, huoli tulevaisuudesta ja ongelma ollut avun saannin vaikeus, koska monet paikat ovat olleet kiinni korona-aikana (esim. seurakuntien toiminta). (Tyttö, 19 v.)

Toisaalta vastaajien keskuudessa oli myös henkilöitä, jotka olivat löytäneet tarvitsemansa palvelun. Koronan positiivisina seurauksina mainittiin myös se, että etäopetus helpotti niitä vastaajia, joilla oli terveydentilan takia vaikeuksia päästä paikan päälle kouluun. Toisille korona-ajan pysähdys oli tarjonnut ”itsetutkiskeluaikaa” (ks. myös Herkama & Repo 2020).

Tarkasteltaessa mielenterveyspalveluita käyttäneiden vastaajien avovastauksia, niistä nousivat monesti esiin mielenterveys ja kielteiset tunteet. Erityisesti pandemia-ajan ja rajoitusten koettiin vaikuttaneen negatiivisesti mielenterveyteen.

Koettuun hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen saattoivat vaikuttaa myös ulkoiset tekijät, kuten epävarmat olot työmarkkinoilla ja työttömäksi jääminen.

Nuorten huonovointisuuden näkyminen jalkautuvassa nuorisotyössä

Niiden nuorten, joiden hyvinvointi on haurasta, tilanteita on mahdollisesti helpompi luodata laadullisen tutkimuksen kautta. *Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen* -hankkeen tutkimushavainnointien aikana käydyissä keskusteluissa päivittäin nuorten kanssa työskentelevät, pääkaupunkiseudulla ja Tampereella jalkautuvat nuorisotyöntekijät nostivat esiin useita huolta aiheuttavia ilmiöitä nuorten keskuudessa korona-aikana. Erityisinä huolestuttavina ilmiöinä, jotka uhkaavat nuorten hyvinvointia, nousivat esiin seksuaalinen häirintä, nuorten keskinäinen väkivalta ja päihteidenkäyttö. Nuorisotyöntekijät toivat erityisen haavoittuvana ryhmänä esiin luvattomasti lastensuojeluyksiköstä poistuneet nuoret, jotka ovat tuolloin hyvin alttiita näille riskeille. (Jurvanen ym. tulossa 2023.)

Korona-ajan alussa nuorisotyössä jalkauduttiin aiempaa vahvemmin kaduille. Erityisnuorisotyötä tekevät jalkautuvat nuorisotyöntekijät toivat ilmi, että erityisesti koronan alkuvaiheessa, kun ajanviettoa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa rajoitettiin, kaduille jäivät nuorista ensisijaisesti ne, joiden tarve erityisnuorisotyön tuelle oli suuri. Esimerkiksi nuorten alkoholin käytön pitkän aikavälin lasku ei useamman jalkautuvan nuorisotyöntekijän mukaan erityisesti näy heidän työssään, vaan päihteiden käytön nähtiin pysyneen samanlaisena tai jopa lisääntyneen. He kuitenkin painottivat sitä, että heille näkyvä kasvu nuorten päihteidenkäytössä ja väkivaltaisuudessa on alkanut jo ennen korona-aikaa. Nuorisotyöntekijät katsoivat, että vaikka suurimmalla osalla nuorista menee hyvin, pienelle joukolle nuoria kasautuu monenlaista huonovointisuutta. (Jurvanen ym. tulossa 2023.)

Nuorisotyöntekijöiden näkemystä tukee se, että aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että hyvinvoinnin ongelmat kasautuvat usein samoille henkilöille. Esimerkiksi Noora Knaappilan, Silja Kosolan ja Riittakerttu Kaltialan (2021) mukaan ongelmakäyttäytyminen (jolla he viittaavat esimerkiksi humalajuomiseen, tupakointiin, kannabiksen käyttöön, rikekäyttäytymiseen ja koulu-kiusaamiseen) kasautuu nuorille sitä vahvemmin, mitä enemmän perheellä on sosioekonomista huono-osaisuutta. Myös positiivisen mielenterveyden tason on todettu olevan alhaisempi juuri niissä perheissä, joissa esimerkiksi taloudellinen tilanne ja koulutusaste ovat alhaisempia (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2019, 1). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi esimerkiksi mielen hyvinvoinnin, päihteiden käytön ja väkivaltakokemusten suhteen on myös muita nuoria huonompi (Ikonen ym. 2020, 2).

Yhteenveto ja suosituksia

Tarkastelumme tulokset vahvistavat aiempia havaintoja siitä, että erityisesti mielenterveyspalveluiden asiakkaat kokivat hyvinvointinsa korona-aikana heikommaksi verrattuna niihin, jotka eivät palveluita säännöllisesti käyttäneet (esim. Pitkänen ym. 2022). Myös aikaisemmista koronatiedonkeruuaineistoa hyödyntäneistä selvityksistä tiedetään, että työttömät sekä heikosti toimeentulevat kokivat itsensä muita yksinäisemmiksi ja uskoivat hieman vahvemmin koronan vaikuttavan elämäänsä pitkällä aikavälillä (Haikkola & Kauppinen 2020, NK66). Myös perhetausta vaikuttaa pärjäämiseen kriisien aikana: esimerkiksi Lahtisen, Haikkolan ja Kauppisen (2021, NK69) analyysien perusteella kotitaloutensa toimeentulon heikoksi arvioivat nuoret olivat kokeneet etäopetuksen useammin kielteisenä kuin muut nuoret.

Toisaalta on huomioitava, että tiettyjen ryhmien hyvinvointi on ollut heikompaa myös ennen koronapandemiaa. Sami Myllyniemen (2021) kartoituk-

Korona-ajan alussa nuorisotyössä jalkauduttiin aiempaa vahvemmin kaduille.

Tarkastelumme tulokset vahvistavat aiempia havaintoja siitä, että erityisesti mielenterveyspalveluiden asiakkaat kokivat hyvinvointinsa korona-aikana heikommaksi verrattuna niihin, jotka eivät palveluita säännöllisesti käyttäneet

sen mukaan niillä nuorilla, jotka kokivat toimeentulonsa erityisen heikoksi oli alhaisempi luottamus avun saamiseen niin mielenterveys- kuin muihinkin terveysongelmiin. Tämä voi itsessään vaikuttaa hyvinvointivajeiden kasaantumiseen ja näin lisätä terveyseroja eri sosioekonomisista taustoista tulevien välillä (Myllyniemi 2021, NK76). Vaikka koronapandemian aikaan resursseja lisättiin esimerkiksi uusiin nuorisotyön muotoihin, pandemian hallintaan siirrettiin paljon sosiaali- ja terveysalan henkilökuntaa. Pitkät jonot ja odotusajat mielenterveyspalveluihin kasvoivatkin korona-aikana.

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi (2022) vetoaa hallitusohjelmavoitteissaan nuorten hyvinvoinnin sijoittamiseen päätöksenteon keskiöön. Allianssi peräänkuuluttaa nuorten hyvinvointiin liittyvien ongelmien ratkaisemista: nuoret tarvitsevat tulevaisuustakuun, joka kattaa koulutus-, mielenterveys- ja työllisyyspalvelut. Ratkaisuja varten tarvitaan myös muutoksia valtionhallinnon olemassa olevaan työnjakoon, organisaatioihin ja toimintatapoihin. (Mt.) Myös me kirjoittajat haluamme kiinnittää huomion nuorten hyvinvointiin ja hyvinvointia tukeviin palveluihin. Jotta nuorten hyvinvointia voitaisiin jatkossa paremmin tukea, esitämme seuraavat suositukset:

1) Lasten, nuorten ja perheiden lähi- ja peruspalveluita tulee tukea

Varhaisen tuen palvelut ovat tärkeitä erityispalvelujen ruuhkien ehkäisemisessä. Siksi varhaisen tuen kynnyksen tulisi olla matala ja palvelujen mahdollisimman saavutettavissa, ja siten esimerkiksi oppilaitoksissa tehtävään työhön tulisi panostaa. Niin ikään nuoriso- ja koulunuorisotyön tukeminen edesauttaa avun tuomista mahdollisimman lähelle niitä tarvitsevia. Terapiatakuu tulisi toteuttaa valtakunnallisesti ja täysimääräisesti.

2) Tukitoimien suuntaaminen nuorille, joilla on jo haasteita

Hyvinvoinnin erojen kasvun ehkäisemiseksi palveluita tulisi kehittää niin, että ihmisiltä, joiden toimintakyky on jo valmiiksi alentunut, ei vaadita erityistä aktiivisuutta palveluihin pääsemisessä. Oikein kohdennetulla tuella ehkäistään eriarvoisuuden ja sen kielteisten seurausten voimistumista. Mielenterveyspalveluiden saatavuus tulee taata myös nuorille, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella.

3) Palveluissa tulee ottaa huomioon nuorten erityiset tarpeet

Apua hakevasta nuoresta tulee pitää kiinni palvelupolun joka vaiheessa. Palveluiden tulee pystyä joustamaan nuorten tilanteen mukaan sekä kyetä tarjoamaan riittävän intensiivistä tukea. Rakenteiden ja työntekijöiden pysyvyyttä tulee kehittää, sillä ne mahdollistavat pitkäjänteiset asiakassuhteet, jotka edesauttavat avun laatua. Saavutettavuudessa tulee huomioida nuorten käytämät viestimet, ja henkilökuntaa on koulutettava erilaisten nuorten kohtaamiseen.

Kirjoittajat

Joel Manner
VTM, tilastotutkija

Kirjoittaja on sosiaalitieteiden maisteri Helsingin yliopistosta, joka on suuntautunut aineistojen ja tilastollisten menetelmien käyttöön. Hän työskentelee tutkijana Nuorisotutkimusverkoston hankkeissa.

Susanna Jurvanen
FM, tutkija

Kirjoittaja toimii tutkijana Nuorisotutkimus-seurassa. Hän on ollut mukana hankkeissa, jotka käsittelevät nuorten vapaa-aikaa kaupunkitilassa korona-aikana, nuorisotyötä sekä nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluita.

Alix Helfer
YTM, tutkija

Kirjoittaja on taustaltaan sosiologi ja valmistunut Jyväskylän yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi. Hän on tutkinut Nuorisotutkimusverkostolla muun muassa nuorten kokemuksia poikkeusolojen aikana sekä nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluita.

Anni Nyysölä
VTM, tutkija

Kirjoittaja on toimintaterapeutti ja valmistunut hiljattain Helsingin yliopistosta valtiotieteiden maisteriksi. Hän työskentelee tutkijana Nuorisotutkimusverkoston hankkeissa. Nuorten kokemukset korona-ajasta ja korona-ajan kaupunkitilasta ovat tulleet hänelle tutuiksi *Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen* (2020–2023) -hankkeen kautta.

Viitteet

- 1 [Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana \(2020–2023\)](#) -hankkeessa selvitetään toistuvien tiedonkeruukertojen avulla, miltä koronatilanne ja sen pitkittyminen vaikuttavat nuorten näkökulmasta, millaisia ovat heidän keinonsa selvittää siitä, miten he kokevat erilaiset rajoitustoimet ja niiden vaikutukset arkeensa ja hyvinvointiinsa sekä mitä palveluita he ovat käyttäneet korona-aikana.
Tilasto-osuus perustuu Tutkimus nuorten korona-ajan kokemuksista -hankkeen puhelinkyselyaineistoihin, jossa on selvitetty nuorten näkemyksiä ja palvelukokemuksia poikkeustilan aikana (Nuorisotutkimusseura 2022). Tilasto-osiossa tarkastelemme nuorten kokemuksia hyödyntäen tutkimuksen toisen, kolmannen ja neljännen koronatiedonkeruukierroksen aineistoa 15–24-vuotiaiden nuorten osalta. Aineistot on kerätty noin puolen vuoden välein kevästä 2021 kevääseen 2022.
Kartoitimme 1) kuinka suuri osa vastaajista oli käyttänyt sosiaali-, mielenterveys- ja/tai päihdepalveluja koronapandemian aikana sekä 2) kuinka palveluja käyttäneet voivat verrattuna muihin vastaajiin. Tutkimme muun muassa vastaajien kokemaa a) yksinäisyyttä, b) alakuloisuutta, ahdistusta tai pelkoa ja c) stressin kokemuksia sekä d) tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueilla. Tekstiin nostetut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä 95 prosentin luottamustasolla. Lisäksi nuorten ääntä tuodaan esiin avokysymysvastausten avulla. Nämä vastaukset perustuvat samaisiin korona-ajan puhelinkyselyaineiston vastauksiin. Vastauksia lukiessa on huomioitava, että nämä eivät välttämättä ole aivan tarkkoja lainauksia nuorten käyttämistä ilmaisuista, vaan puhelinhaastattelijan kirjaimia vastauksia avokysymykseen.
- 2 [Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen \(2021–2023\)](#) -tutkimushankkeen tarkoituksena on tehdä näkyväksi, missä ja miten nuoret liikkuvat koronapandemian aikakaudella vapaa-ajallaan kaupunkiympäristössä, sekä selvittää nuorten eri paikkoihin liittämiä mielikuvia ja kokemuksia. Kokemukset ja mielikuvat voivat yhtäältä olla myönteisiä ja turvallisia ja toisaalta luoda turvattomuutta tai ajaa tilanteeseen, jossa nuoren kokemukset vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa kielteisesti. Tätä kautta rakennetaan ymmärrystä siitä, miten nuorisotyön universaalit palvelut voivat vastata koronan aiheuttamaan nuorten pahoinvointiin. Hanketta ovat rahoittaneet Helsinki, Vantaa, Espoo, Kauniainen ja Tampere.
Nuorten paikkataju ja huolet -hankkeen aineistona ovat useiden tutkijoiden tutkimushavainnoinnit, jotka on kerätty joulukuun 2020 ja syyskuun 2022 välillä pääkaupunkiseudun kaupungeissa ja Tampereella. Havainnoinnit on toteutettu pääasiassa jalkautuvan nuorisotyön matkassa arki- ja viikonloppuillain. Kohdatut nuoret ovat vaihdelleet alakouluikäisistä nuoriin aikuisiin, mutta olleet pääasiassa kuitenkin noin 13–18-vuotiaita. Hankkeessa on myös haastateltu nuoria, jotka ovat yli 15-vuotiaita.

Lähteet

- Aalto-Setälä, Terhi & Suvisaari, Jaana & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kiviruusu, Olli (2021) [Pandemia ja nuorten mielenterveys – Kouluterveyskysely 2021](#). Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Tamminen, Nina & Solin, Pia (2019) [Nuorten kokema positiivinen mielenterveys perhetaustan mukaan](#). Tutkimuksesta tiiviisti 19/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila (2020) [Nuorten korona-ajan yksinäisyys ja näkemykset koronan vaikutuksista tulevaisuuteen](#). Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 66. (Viitattu 6.2.2023.)
- Hakulinen, Tuovi & Hietanen-Peltola, Marke & Hastrup, Arja & Vaara, Sarianna & Jahnukainen, Johanna & Varonen, Päivi (toim.) (2020) ["Pahin syksy ikinä". Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020](#). Työpäpaperi 37/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 08.02.2023.)
- Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne (2021) [Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt](#). Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 19.1.2023.)
- Herkama, Sanna & Repo, Juuso (2020) [Valmistuiko koronakeväänä? – kyselyn tulokset kerättyä nuorten vaikeuksista poikkeustilanteessa](#). Invest Blog 9/2020 (Viitattu 20.12.2022.)
- Ikonen, Riikka & Eriksson, Pia & Heino, Tarja (2020) [Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. Kouluterveyskyselyn tuloksia](#). Työpäpaperi 35/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jurvanen, Susanna & Vihreäsalo, Keiju & Laine, Sofia & Ahlstedt, Eliisa (2023, tulossa) Nuorten huolta aiheuttava päihteidenkäyttö korona-aikana. Teoksessa Sofia Laine & Eila

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Tässä tekstissä on hyödynnetty tutkimusaineistoja, jotka on tuotettu Opetus- ja kulttuuriministeriön nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston Nuorisotutkimusseuralle myöntämällä erityisavustuksilla.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Kumpulantie 3
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

- Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasaumista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 242, Kenttä.
- Knaappila, Noora & Kosola, Silja & Kaltiala, Riittakerttu (2021) [Nuorten ongelmakäyttäytyminen vähenee mutta ongelmat kasautuvat](#). Suomen lääkärilehti 76 (16), 998–1002. (Viitattu 08.02.2023.)
- Lahtinen, Jenni & Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila (2021) ["Etäkoulu oli mukavaa ja sai enemmän vapaa-aikaa, yksinäisyys oli huono puoli" – Nuorten kokemukset etäopetuksesta korona-ajan alussa](#). Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 69. (Viitattu 06.02.2023.)
- Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila & Pitkänen, Tuuli (2022) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisenä vuonna. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoneuvosto, 50–61.
- Lammi-Taskula, Johanna & Lindberg, Päivi & Närvi, Johanna & Kauppinen, Timo & Gissler, Miika & Hakulinen, Tuovi & Hauhio, Nora & Helenius, Jenni & Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Eriksson, Pia & Utriainen, Siiri & Weckroth, Niina & Saariluoma, Lotta & Kiviruusu, Olli & Aalto-Setälä, Terhi (2022) Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa Laura Kestilä & Satu Kapiainen & Merta Mesiäislehto & Pekka Rissanen (toim.) [Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen](#). Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 150–168. (Viitattu 20.12.2022.)
- Myllyniemi, Sami (2021) [Nuorten terveystalveluiden käyttö ja luottamus palveluihin korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana](#). Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 76. (Viitattu 06.02.2023.)
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021). Nuorisobarometri 2020, tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) [Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020](#). Valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 08.02.2023.)
- Pekkarinen, Elina (2016) Arjen ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä – lastensuojelun näkökulma. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto, 163–179.
- Pitkänen, Tuuli & Laine, Riku & Helfer, Alix & Kaskela, Teemu (2022) Nuoret sosiaali-, mielen-terveys- ja päihdepalvelujen käyttäjinä. Teoksessa Tuuli Pitkänen & Jouni Tourunen & Helena Huhta & Teemu Kaskela & Janne Takala & Alix Helfer & Susanna Jurvanen & Riku Laine & Meri Larivaara & Leena Suurpää *Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:65. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Rissanen, Pekka & Kestilä, Laura & Kapiainen, Satu & Mesiäislehto, Merita (2022) Johdanto. Teoksessa Laura Kestilä & Satu Kapiainen & Merta Mesiäislehto & Pekka Rissanen (toim.) [Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen](#). Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 17–22. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevät2022_vs2.pdf?sequence=7&isAllowed=y (Viitattu 20.12.2022.)
- Suomen nuorisovalan kattojärjestö Allianssi (2022) [Tavoitteemme eduskuntavaaleissa](#). (Viitattu 19.1.2023.)
- Suvisaari, Jaana & Aalto-Setälä, Terhi & Kiviruusu, Olli & Parikka, Suvi & Koskela, Timo (2022) Mielenterveys. Teoksessa Laura Kestilä & Satu Kapiainen & Merta Mesiäislehto & Pekka Rissanen (toim.) [Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen](#). Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 24–33. (Viitattu 20.12.2022.)
- Utriainen, Siiri & Eriksson, Pia & Heino, Tarja (2021) [Poikkeusolot sijaishuollossa: koronaepidemian vaikutuksia kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin](#). Työpäpöri 35/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 08.02.2023.)